

S P R A W O Z D A N I A I Z A P I S K I

KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ 66 (4), 2018
 PL ISSN 0023-5881
 www.iaepan.edu.pl

Reformacja w Toruniu. Wpływ kultury ewangelickiej na rozwój miasta. Katalog wystawy w Muzeum okręgowym w Toruniu 9 czerwca — 15 października 2017, red. J. Arszyńska, L. Lewandowska, A. Mierzejewska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika — Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, bd., ss. 286, ryc. barwne i cz. białe.

Wśród wielu wydarzeń związanych z pięćsetleciem Reformacji, poczesne miejsce zajęła tytułowa wystawa — przedsięwzięcie środowiska toruńskiego. W jej organizację zaangażowały się obok UMK i Muzeum Okręgowego także Parafia Ewangelicko-Augsburska, Archiwum Państwowe, Książnica Kopernikańska. Ekspozowane zabytki pochodziły ze zbiorów wspomnianych powyżej instytucji oraz Muzeum Diecezjalnego w Pelplinie, wreszcie z kilku parafii diecezji toruńskiej. Trwałym śladem tego ambitnego przedsięwzięcia jest omawiany katalog.

Deklarowanym w *Przedmowie* (s. 7–9, wersja angielska s. 10–12) zamierzeniem organizatorów było możliwie pełne przedstawienie dziejów reformacji w Toruniu w perspektywie pięćsetlecia 1517–2017; ukazanie jej wpływu na kształtowanie tożsamości miasta i jego mieszkańców.

Cenne wprowadzenie do właściwego katalogu stanowią opracowania historyków i historyków sztuki różnych pokoleń. Janusz Małek przedstawia *Reformację i protestantyzm w Toruniu w latach 1521–1817* (s. 13–29). Wpływu reformacji na obyczaje i sztukę dotyczą dwa eseje Piotra Bireckiego (*Na drodze do zbawienia. Życie toruńskiego luteranina między chrztem a pogrzebem*, s. 30–42; *Sztuka w służbie toruńskiego protestantyzmu*, s. 43–56). W pierwszym miejscu poczesne zajmuje bliska historii kultury materialnej problematyka mieszczańskiej codzienności i świętowania. Część wstępną publikacji zamyka opracowanie Jarosława Kłaczkowa *Kościół ewangelickie w Toruniu w XIX i XX wieku* (s. 58–81).

W samym katalogu (s. 82–279) znajdujemy, w znacznej części ilustrowane, opisy prezentowanych na wystawie zabytków piśmiennictwa, ikonografii, kartografii — rękopisów i starodruków; obok literatury religijnej, dzieł filozoficznych, historycznych, przyrodniczych, geograficznych, tworzonych lub użytkowanych w kręgu zgrupowanej wokół Rady Miasta oraz Gimnazjum Akademickiego toruńskiej elity intelektualnej. Na wystawie znalazł się także ważny dla formacji intelektualnej młodych *Świat w obrazach* — podręcznik autorstwa seniora braci czeskich Jana Amosa Komeńskiego (s. 110–111, fragment dotyczący kuchni).

Z natury poruszanego tematu publikacja dotyczy przede wszystkim sfery ducha — emocji, wiary, intelektu. Znajduje też w niej jednak odbicie materialny aspekt kultury. Reprodukcjom planów dziewiętnasto- i dwudziestowiecznych wiejskich kościołów ewangelickich towarzyszą szkice plebanii i budynków gospodarczych (s. 258–274). Dość licznie prezentowane są dzieła rzemiosła artystycznego i przedmioty użytkowe z XVII–XIX w., w tym należące do parafii ewangelickich srebrne i cynowe kielichy, pateny, talerze, misy, lichtarze (s. 234, 244–247), oraz zegar kazalnicy — klepsydra z 1757 r. (s. 236). Za materialny symbol bliskiej protestantom cnoty oszczędności może uchodzić skarbonka z pierwszej połowy XVII w., pierwotnie własność biblioteki Gimnazjum Akademickiego w Toruniu (s. 166).

Zwraca też uwagę kształt edytorski książki. Jest wydawnictwem eleganckim, a zarazem pozbawionym błyszczącego przepychu. Utrzymane w matowej tonacji ryciny są jednak na ogół dobrze czytelne (stosunkowo nieliczne wyjątki, por. s. 111, 115). Szkoda jedynie, że Redaktoży zapomnieli (?) o podaniu daty wydania publikacji, a także zrezygnowali z numeracji poszczególnych pozycji Katalogu, co przyszłym użytkownikom cennego wydawnictwa utrudni ewentualne cytowania.

Andrzej Klonder